

Šíření evangelia

33 po Kr.

V prvních kapitolách Skutků apoštolů jsou Ježíšovi stoupenci shromážděni v Jeruzalémě a čekají. Doba je udána přesně: bylo to o slavnostech týdnů neboli o šavuotu či o letnicích, kdy si Židé připomínali a oslavovali předání Tóry Mojžíšovi na hoře Sínaj. V judaismu to je jeden ze tří velkých poutních svátků (Dt 16,16).

Jeruzalém byl opět plný poutníků a Lukáš udává místa, odkud pocházeli: z Parthie, Élamu, Kyréné, Arábie, ze všech provincií římské říše i ze vzdálenějších částí. Tito lidé, tito Židé z celého známého světa zažijí seslání Ducha svatého. Všichni mluvili řecky, běžným dorozumívacím jazykem říše, v tuto chvíli však slyší Boha promlouvat ve svém vlastním jazyce.

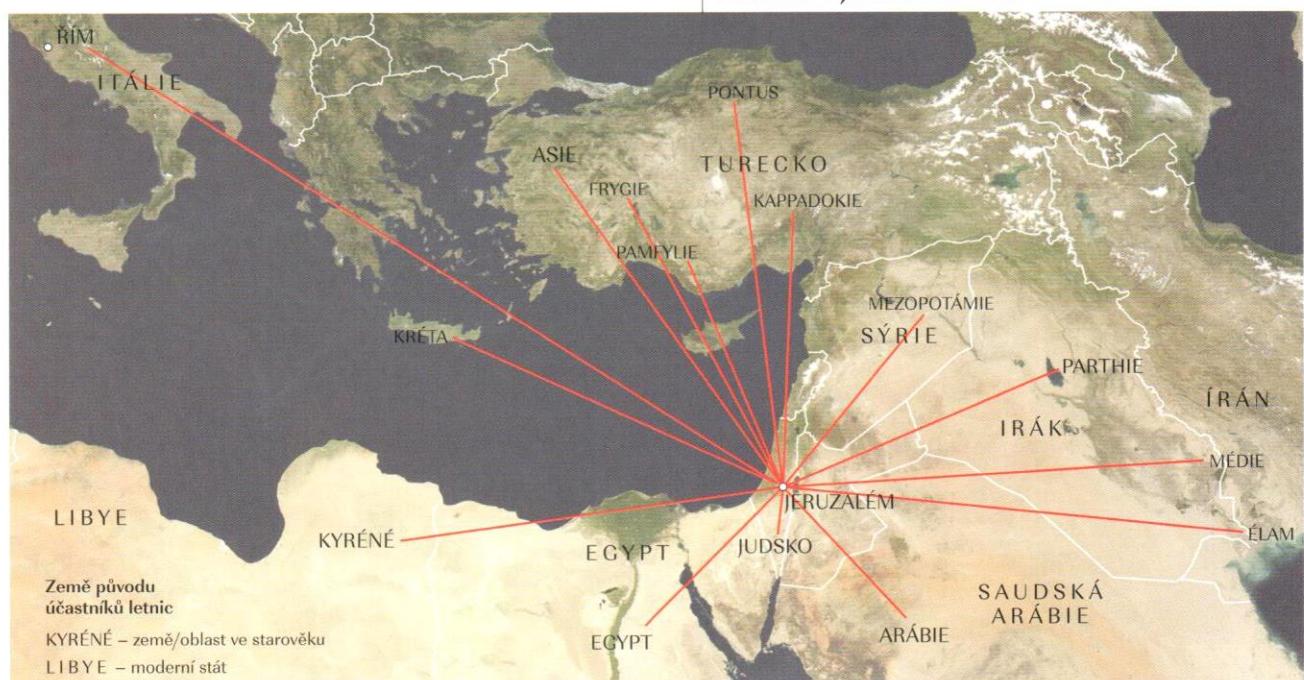
Horní místo a další místa

Přesné místo, kde se udalo naplnění Duchem svatým, je nejisté. V Skutcích apoštolů se uvádí, že po zprávě o Ježíšově nanebevstoupení se jeho následovníci vrátili do horní místo, pravděpodobně do té samé, kde se odehrála poslední večeře (Sk 1,13). Byla mezi nimi také Ježíšova matka, bratři a několik žen. Později je však zřejmé, že se setkávali také na jiných místech. Volba Matěje za apoštola se odehrávala na místě, kde bylo „pohromadě asi sto dvacet lidí“ (Sk 1,15). Skutky uvádějí, že když byli Ježíšovi následovníci naplněni Duchem, byli shromážděni v jednom domě (Sk 2,2), a že když promlouvali cizími jazyky, slyšeli je i lidé v okolí. Přítomnost těchto lidí naznačuje, že šlo o místo někde venku a pravděpodobně v blízkosti chrámu, kde se shromažďovalo nejvíce lidí z různých národů. Je možné, že Ježíšovi následovníci byli shromážděni na dvoře domu a že byli slyšet až na ulici.

DATUM LETNIC

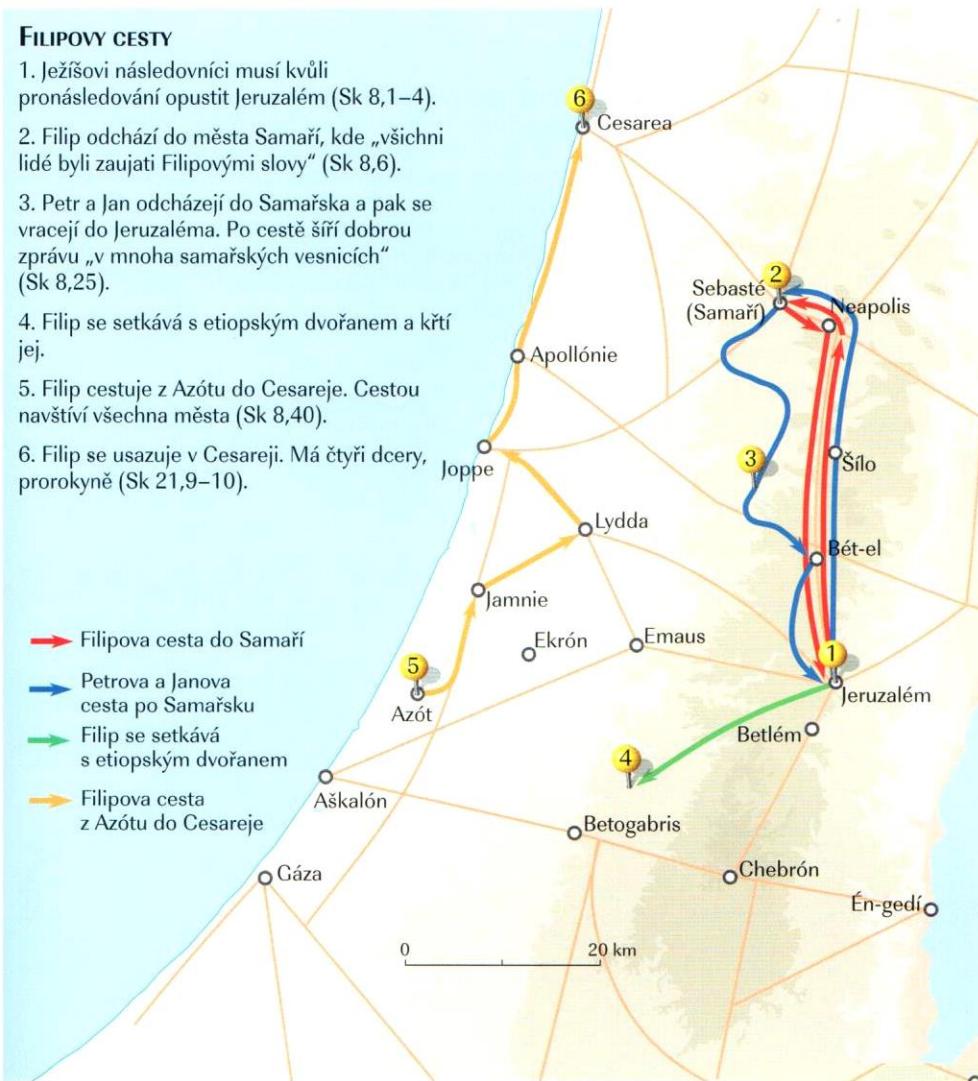
Datum šavuotu se řídí datem hodu beránka (židovských velikonoc). Tóra nařizuje, že mezi počátkem hodu beránka a šavuotem má být sedm týdnů (tzn. 49 dnů). Šavuot tak byl 50. den po hodu beránka. Podle našeho kalendáře by letnice roku 33 po Kr. byly 23. až 24. května 33 po Kr.

POUTNÍCI V JERUZALÉMĚ V DOBĚ LETNIC: ZEMĚ PŮVODU

FILIPOVY CESTY

1. Ježíšovi následovníci musí kvůli pronásledování opustit Jeruzalém (Sk 8,1–4).
2. Filip odchází do města Samáři, kde „všichni lidé byli zaujati Filipovými slovy“ (Sk 8,6).
3. Petr a Jan odcházejí do Samařska a pak se vracejí do Jeruzaléma. Po cestě šíří dobrou zprávu „v mnoha samařských vesnicích“ (Sk 8,25).
4. Filip se setkává s etiopským dvořanem a krtí jej.
5. Filip cestuje z Azotu do Cesareje. Cestou navštíví všechna města (Sk 8,40).
6. Filip se usazuje v Cesareji. Má čtyři dcery, prorokyně (Sk 21,9–10).

Křest etiopského dvořana

Místo, kde došlo k setkání Filipa a etiopského dvořana, neznáme. Ve Skutcích se tato cesta popisuje jako cesta, „která vede z Jeruzaléma do Gázy. Ta cesta je opuštěná“ (Sk 8,26). Běžný cestovatel by z Jeruzaléma jel směrem na Chebrón, vedla tudy římská silnice. Raný církevní historik Eusebius uvádí, že etiopský dvořan byl údajně pokřtěn v Bét-súru, ovšem zmínka ze Skutků, že cesta byla opuštěná, možná naznačuje, že vedla přes Sóko a údolí Éla. Na úpatí Judských hor se nacházejí prameny, kde mohl být dvořan také pokřtěn. Pak pravděpodobně pokračoval směrem na Betogabris a na pobřeží.

Pronásledování

Počet Ježíšových následovníků vzrůstal. Denně se setkávali v chrámu. Veleknězí a zákoníci se obávali o svou moc a rozhodli se proti Ježíšovým učedníkům tvrdě zakročit.

Petr a Jan byli povoláni před sanhedrin (Sk 4,1–22) a následně spolu s dalšími učedníky uvězněni a bičováni (Sk 5,17–33.40–41).

Došlo k ukamenování Štěpána (Sk 6,8 – 8,1). Tak se započalo tvrdé pronásledování Ježíšových následovníků. Pronásledování však paradoxně přispělo k dalšímu šíření evangelia. Ti, co museli uprchnout, „začali kázat evangelium všude, kam přišli“ (Sk 8,4).

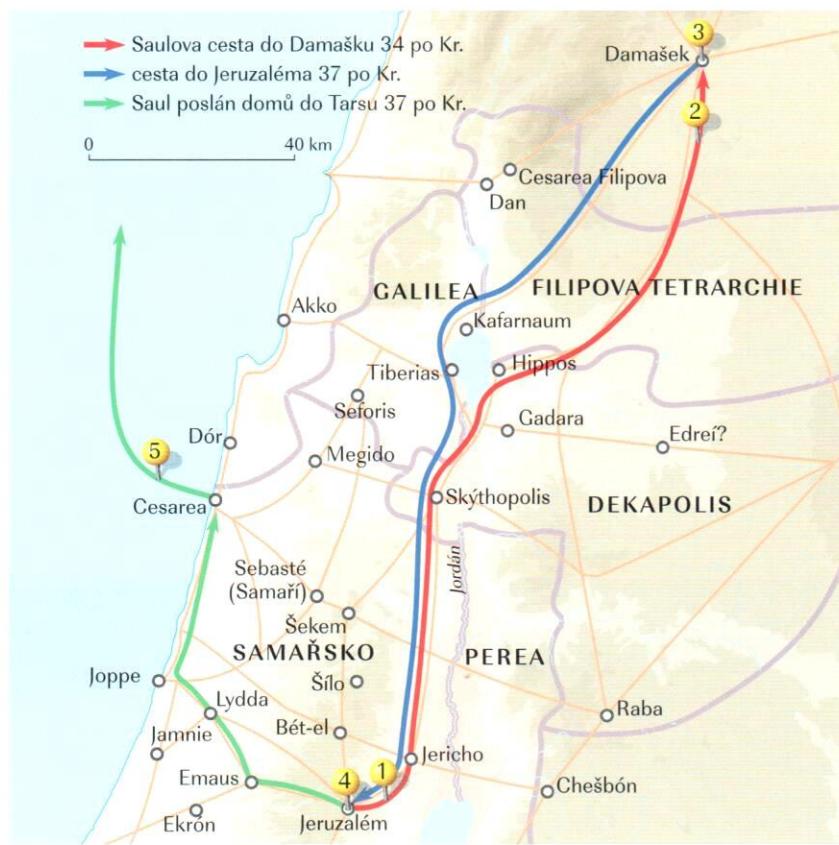
Saul a Petr

34 AŽ 35 PO KR.

Když byli učedníci předvoláni před radu, farizeus Gamaliel se u ostatních přimluvil za „mírný“ postup vůči učedníkům (Sk 5,34–39). Ten však nebyl až tak mírný, poněvadž obnášel i bičování (Sk 7,58; 8,3; 9,1–2). Gamalielův žák Saul (později Pavel) byl pověřen, aby toto kacírství potlačil.

Saul měl pravděpodobně zprávy, že stoupenci „této cesty“, jak byli raní křesťané nazýváni, jsou činní v Damašku a že šíří nové učení v tamějších synagogách. V Damašku byla velká židovská komunita. Josephus Flavius uvádí, že po židovském povstání byly v Damašku povražděny tisíce Židů.

Damašek leží 217 km severovýchodně od Jeruzaléma. V Saulově době to bylo nejméně šest dní chůze. Když se Saul vydával do Damašku, netušil, že se tím počíná nejdelší cesta jeho života.

Damašek v Bibli

Damašek je jedním z nejstarších měst na světě. Byl také hlavním městem biblického království Aram. V novozákonné době patřil do římské provincie Sýrie. Město bylo původně oázou na hlavní cestě mezi Mezopotámií a Egyptem.

- 34 po Kr. Saul se v domě na Přímé ulici obráci na křesťanství (Sk 9).
- 37 po Kr. Saul prchá z města. Je spuštěn v koší otvorem v hradech (2K 11,33).

- 732 př. Kr. Damašek dobyvá Asýrije, král Resín je zabit (2Kr 16,9).
- 732 př. Kr. Damašek navštíví judský král Achaz a uvidí zde oltáře v asýrském stylu, které se rozhodne napodobit (2Kr 16,10–12).

- ca 841 př. Kr. Eliša přichází do Damašku a ustanovuje Echázele za aramejského krále (2Kr 8,7–15).
- 760 př. Kr. Damašek znova pro Izrael získává izraelský král Jarobéám (2Kr 14,28).

- ca 950 př. Kr. Damašek dobyvá Rezón a prohlašuje se za krále (1Kr 11,23–25).
- ca 990 př. Kr. David bojuje proti vojsku Aramejců z Damašku (2S 8).
- Damašek se stává součástí Izraele.

OBRÁCENÍ SAULA

1. Saul, který „nepřestával vyhrožovat učedníkům Páně“, cestuje do Damašku (Sk 9,1–2).
2. Před Damaškem má Saul vidění a oslepne (Sk 9,3–9).
3. Saul stráví v „Arábii“ tři dny. Z Damašku musí uprchnout v koší, spuštěném z hradeb (Sk 9,23–25; Ga 1,17; 2K 11,32–33).
4. Jde do Jeruzaléma, aby se setkal s Jakubem (Sk 9,26; Ga 1,18–20).
5. Po nepokojích v Jeruzalémě je poslán do Tarsu (Sk 9,28–30; Ga 1,22).

Petrova činnost

Petr pokračoval ve Filipově průkopnické misionářské činnosti v pobřežní nížině a v Samařsku. Skutky uvádějí, že Petr „procházel všechna ta místa“ (Sk 9,32), včetně Lyddy (Lódu), Joppe a Cesareje. Během jeho cest, které proběhly mezi lety 35 až 45 po Kr., bylo stále více zřejmé, že nové křesťanské učení církve se nebude omezovat jen na určité národy či oblasti. Během svých cest se Petr často dostal na neprobádanou území, a to nejen v zeměpisném smyslu slova. Bydlí u koželuha Šimona – koželužství bylo nečisté zaměstnání (Sk 9,43). Navštěvuje a křtí pohany (Sk 10,24–48) a má vidění, které zcela zpochybňuje představu o tom, co je čisté a nečisté (Sk 10,9–16).

PETR V SAMAŘSKU A NA POBŘEŽÍ

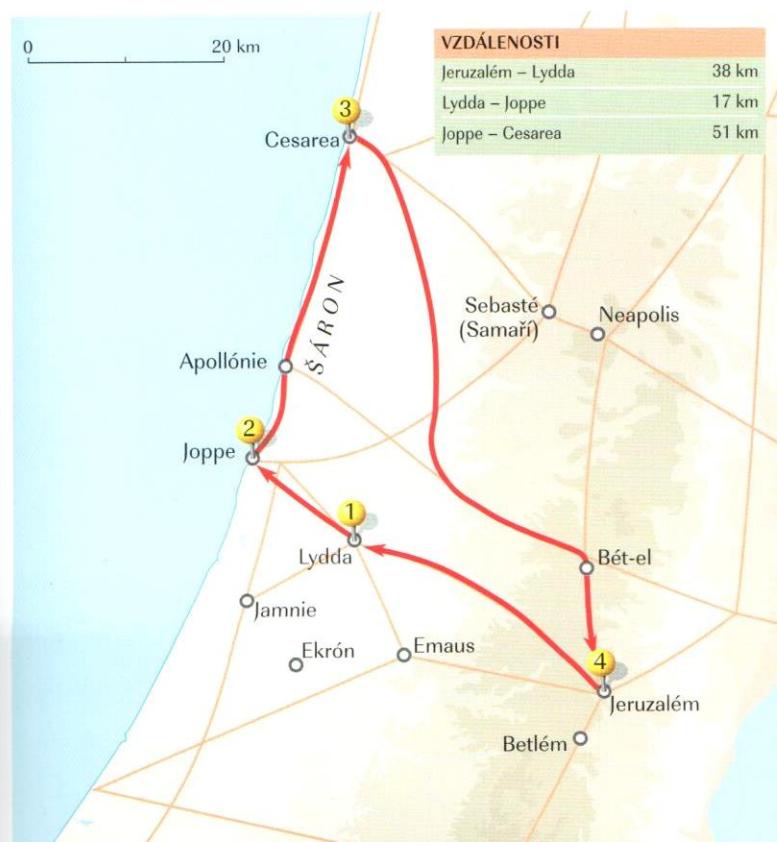
1. Petr jede do Lyddy (Lódu). Zde uzdravuje ochrnutého muže jménem Eneáš. To u lidí z oblasti Lyddy a Sáronu probudí zájem (Sk 9,32–35).

2. Jde do Jaffy (Joppe). Zde vzkříší ženu, která již byla mrtvá. Bydlí u koželuha Šimona (Sk 9,36–43). Na střeše tohoto

domu „u moře“ má vidění (Sk 10,6,9–16).

3. V Ceseraji se setkává s důstojníkem pluku Kornéliem (Sk 10,24–48).

4. Po návratu do Jeruzaléma vysvětluje Petr své činy bratřím (Sk 11,1–18).

Joppe v Bibli

Joppe (současná Jaffa) je město na pobřeží Středozemního moře. Leží přibližně 50 km severozápadně od Jeruzaléma. Po staletí to bylo důležité místo odpočinku pro cestovatele. Poutníci, kteří na svátky v Jeruzalémě přijížděli lodí, se nejprve zastavili zde. Název města pochází z fénického slova, které znamená „krásný.“

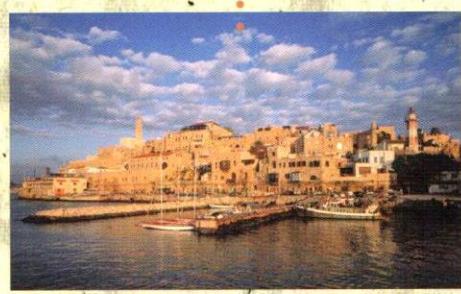
- ca 40 po Kr. Joppe navštěvuje Petr a činí zde zázraky (Sk 9).

ca 700 př. Kr. Joppe dobývá asyrský král Sanherib na svém tažení proti králi Chizkijášovi.

ca 760 př. Kr. Jonáš si v Joppe najmá lodi, aby ho odvezla do Tarsíše (Jon 1,3).

ca 968 př. Kr. Dó Joppe je dovezeno lodní dřevo na stavbu chrámu, pak je po zemi dopraveno do Jeruzaléma (2Pa 2,15; Ezd 3,7).

Město je přiděleno kmenu Dan (Joz 19,46).

Kornélius

Kornélius byl zbožný člověk a proselyta. Byl to pohan, který se hlásil k židovské obci a dodržoval některá její nařízení ohledně stravy a svěcení soboty. Skutky přesně udávají, cím byl: důstojník pluku, zvaného Italský. S jistotou víme, že tento pluk byl v provincii Sýrie kolem r. 69 po Kr. Je však možné, že začínal jako oddíl rekrutovaný z místních lidí. Je pravděpodobné, že k setkání Kornélia a Petra došlo dříve, než se mocí chopil Herodes Agrippa (41–44 po Kr.), poněvadž pluk by v této době přešel pod jeho velení.

Pavlovovy první misijní cesty

46 AŽ 49 PO KR.

Pavel strávil několik let v Tarsu a Kilikii. Při tom, co o Pavlovi víme, si lze jen těžko představit, že zde byl nečinný. Je pravděpodobné, že začal působit mezi pohany a obracel je na křesťanskou víru. V 2. Korintském Pavel mluví o utrpení, které z příběhů ve Skutcích není zřejmé (zcela jistě ne před rokem 54/55 po Kr., kdy byl 2. Korintským napsán): „Od Židů jsem byl pětkrát odsouzen ke čtyřiceti ranám bez jedné, třikrát jsem byl trestán holí, jednou jsem byl kamenován, třikrát jsem s lodí ztroskotal, noc a den jsem jako trosečník strávil na širém moři. Častokrát jsem byl na cestách – v nebezpečí na řekách, v nebezpečí od lupičů, v nebezpečí od vlastního lidu“ (2K 11,24–26).

Je proto možné, že tato protivenství, nebo alespoň část z nich, prodělal Pavel během desetiletého působení v Kilikii, když začal působit jako misionář. Zřejmě to často byla nelehká zkušenost.

To by také vysvětlovalo, proč Barnabáš požádal právě Pavla, aby jej doprovázel na misijní cestě mezi pohany v Antiochii a do tamější nové církve. Barnabáš se obracel na někoho, kdo měl již s podobnou prací zkušeností.

PAVEL A BARNABÁŠ

1. Po ukamenování Štěpána se některí učedníci vracejí zpátky na Kypr a do Kyréné, odkud pocházejí. Později odcházejí do Antiochie, kde začnou na víru obracet Řeky (Sk 11,19–21).
  2. Do Antiochie je z Jeruzaléma vyslán Barnabáš. Má radost z rychle se rozrůstající místní církve a zapojuje se do misijní činnosti. (Sk 11,22–24).
  3. Poté Barnabáš cestuje do Tarsu, kde vyhledá Pavla a povolá jej k práci v Antiochii (Sk 11,25–26).
  - V této době udělají křesťané v Antiochii sbírku pro sbor v Jeruzalémě, kteremu hrozí veliký hlad (Sk 11,27–29).
  5. Saul, Barnabáš a také Titus přinášejí do Jeruzaléma vybrané peníze. V Jeruzalémě pak Pavel oznamuje svůj úmysl podniknout misijní cestu do Galacie (Sk 11,30; 12,24–25; Ga 2,1–10).

MISIJNÍ CESTA DO GALACIE (48 AŽ 49 PO KR.)

Pavel se vrátí do Jeruzaléma, zde poslechně Božího pokynu a odchází kázat mezi pohany (Ga 2,8). Na cestě jej nově doprovází Barnabášův příbuzný Jan Marek. Poté, co se společně v Antiochii postí a modlí, vyrazí přibližně roku 48 po Kr. na misijní cestu.

Charakter této cesty bude typický i pro Pavlovy další misijní cesty. Pavel je vystaven různým překážkám i bití, jednou jej dokonce považují za mrtvého (Sk 14,20). Dojde také k neshodě s Janem Markem, který zjistí, že se na misijní cestu nehodí, a vrátí se do Jeruzaléma. Především však Pavel neustále obrací na víru nové lidi a zakládá nové sbory.

MISIJNÍ ČINNOST V GALACII

1. Pavel, Barnabáš a Jan jsou církví v Antiochii vysláni na misijní cestu (Sk 13,1–3).
2. Plaví se na Kypr a cestují po ostrově. Na víru se nechá obrátit tamější místodržitel Paulus Sergius (Sk 13,4–12).
3. Pluje do Perge, kde se od nich oddělí Jan Marek (Sk 13,13).
4. V Pisidské Antiochii promlouvá Pavel v synagoze. Nakonec jsou z města vyhnáni (Sk 13,14–52).
5. Nějakou dobu pobývají v Ikoniu. Když jim však hrozí nebezpečí, odcházejí (Sk 14,1–5).
6. Lidé v Lystře považují Barnabáše a Pavla za bohy. Pavel je téměř zabit (Sk 14,7–20).
7. V Derbě „získali mnoho učedníků“ (Sk 14,21). Pak se vracejí stejnou cestou, kterou přišli, zakládají sbory a ustanovují starší církve (Sk 14,21–23).
8. Přes Perge a Attalii se vracejí do Antiochie (Sk 14,24–28).

VZDÁLENOSTI

Antiochie – Kypr (Salamis)	232 km
Salamis – Páfos	151 km
Páfos – Attalie	280 km
Attalie – Perge	14 km
Perge – Antiochie Pisidská	151 km
Antiochie Pisidská – Ikonium	122 km
Ikonium – Lystra	32 km
Lystra – Derbe	56 km
Cesta zpátky stejnou cestou do Attalie	375 km
Perge – Antiochie	528 km
Celkem	1941 km

Pavlova misijní cesta do Řecka

49 AŽ 52 PO KR.

Poté, co se apoštоловé roku 49 po Kr. sešli se staršími jeruzalémské církve, začali Pavel a Barnabáš plánovat další misijní cestu. Barnabáš chtěl s sebou vzít svého příbuzného Jana Marka. Pavel byl však kvůli jeho předešlé „dezerci“ proti. Podle Skutků kvůli tomu došlo mezi Pavlem a Barnabášem k neshodám a nakonec se Barnabáš s Janem Markem vydali na Kypr, kdežto Pavel vyrazil na cestu po pevnině spolu se spolupracovníkem Silasem (Sk 15,36–40). Ačkoli se Pavel s Janem Markem usmířil (1Ko 4,10; 2Tm 4,11; Fm 1,24), s Barnabášem již na cestu nikdy nevyrazili.

Lukášova přítomnost

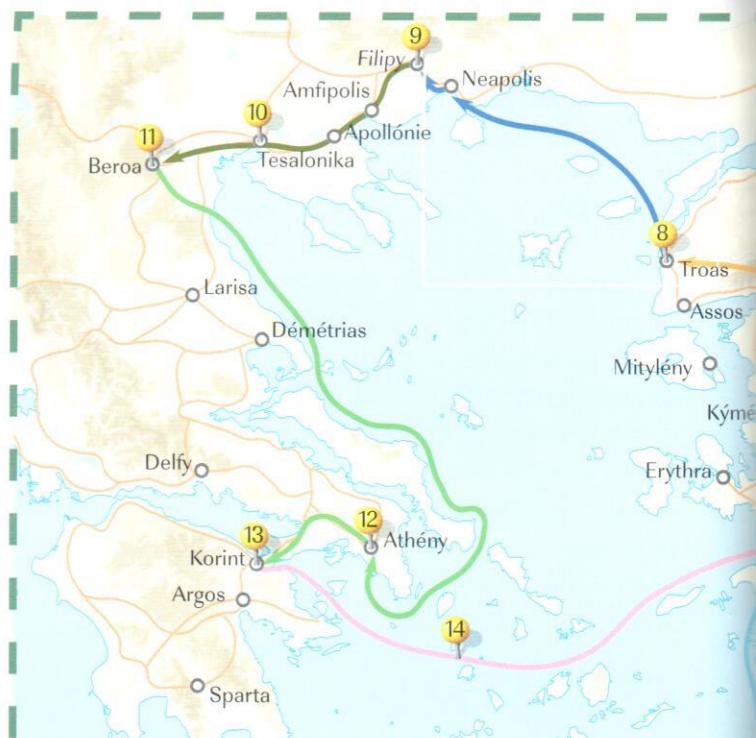
Verši 16,10–40 ve Skutcích začíná první z oddílů v 1. osobě množného čísla. Tyto oddíly jsou vyprávěny z pohledu někoho, kdo se cesty také účastní. V tradičním pojetí se má za to, že to je vyprávění Lukáše, který byl jedním z Pavlových spolupracovníků. V tomto případě se Lukáš k Pavlovi připojil v Troadě a společně se přeplavili do Filip. Po Pavlově, Silasově a Timoteově odchodu z Filip vyprávění v 1. osobě množného čísla ustává, což pravděpodobně naznačuje, že Lukáš ve Filipech zůstal. Vyprávění v 1. osobě množného čísla znova začíná ve Sk 20,6, kdy Pavel opět dorazí do Filip.

Pavlovovy cesty po známých silnicích

Zatímco Ježíš působil spíše ve venkovských oblastech a větším městům se vyhýbal, Pavel naopak svou činnost téměř výhradně směřoval do měst podél hlavních dopravních tahů té doby. Často využíval těchto dvou známých silnic:

1. *Via Egnatia*: vedla od Jadranského moře přes Řecko až do Byzance. Na této cestě ležely Tesalonika, Filipy, Berea a Neapolis.

2. „Běžná cesta“ či *koine hodos*: vedla z Efuzu, údolím řeky Meiandros do Laodikeje, Pisidské Antiochie, Ikonie, Lystry, Derbe a pak na jih do Tarsu.

1. Pavel a Barnabáš se po setkání se staršími jeruzalémské církve vracejí do Antiochie (Sk 15,1–29).
2. Mezi Pavlem a Barnabášem dojde k roztržce kvůli účasti Jana Marka na misijní cestě (Sk 15,36–40).
3. Barnabáš a Jan Marek se plaví na Kypr (Sk 15,39).
4. Pavel vyráží na cestu do Sýrie a Kilikie se spolupracovníkem Silasem (Sk 15,40–41).
5. Pavel v Lystře pro misijní činnost získává Timotea (Sk 16,1–3).
6. Pavel spolu se spolupracovníky cestuje po Frygii a Galaci (Sk 16,6).
7. Na hranici Mysie jim Duch Ježíšův nedovolí dostat se Bithynie. Místo toho jdou do Troady (Sk 16,7).
8. Pavel má vidění, ve kterém vidí Makedonce, který jej prosí o pomoc (Sk 16,8–9). Plaví se do makedonské Neapole (viz detail mapy).
9. Ve Filipech Pavel obrací na víru Lydií. Pavel a Silas jsou uvězněni. Po náhlém zemětřesení jsou propuštěni (Sk 16,11–40). Lukáš zůstává ve Filipech.
10. Přichází do Tesaloniky a kážou v synagoze. Po vlně odporu ze strany místních Židů musí v noci uprchnout (Sk 17,1–9).
11. V Beroji posílájí bratři Pavla z obav ze srocení lidí do bezpečí, kdežto Silas a Timoteus zůstávají. Pavel pluje do Athén. (Sk 17,10–15).
12. Pavel promluví na Areopagu (Sk 17,16–34).
13. Pavel jede do Korintu, kde se setkává s Priscillou a Akvilou. Připojí se k němu Silas a Timoteus, kteří přijeli z Makedonie, a společně zůstávají v Korintu jeden a půl roku (Sk 18,11).
14. Pavel, Priscilla a Akvila společně pluje do Efuzu (Sk 18,18–21).
15. Priscilla a Akvila zůstávají v Efuzu (Sk 18,24–28) a Pavel pokračuje do Cesareje a pak do Jeruzaléma (Sk 18,22).

Pavlova cesta do Efezu a Korintu

53 AŽ 56 PO KR.

Pavel se v Antiochii nezdržel dlouho. Podle Skutků tam pobyl jen krátce. Vzápětí se vydal do Galacie a Frygie (Sk 18,22–23). Během své krátké návštěvy Efezu s Priscillou a Akvilou (Sk 18,19–21) slíbil, že se tam vrátí, a roku 53 po Kr. tento slib dodržel. V Efezu zůstal dva roky (Sk 19,8–10). Poté se rozhodl vydat se po trase, kterou šel již dříve, přes Makedonii a Achaju. Poslal napřed Timotea a Erasta (Sk 19,21–22). Později v roce 55 po Kr. se Pavel přeplavil do Makedonie a pak strávil v Řecku tři měsíce (55–56 po Kr.).

Pavel a Korint

Pavlov 1. Korintským byl napsán pravděpodobně kolem roku 54 po Kr. z Efezu. Ve skutečnosti to nebyl první dopis, který Pavel sboru v Korintu napsal (1K 5,9–10), ani problémy v korintském sboru zcela nevyřešil. Pavel byl nucen Korint navštívit. O této návštěvě se Skutky nezmíňují, je ale zaznamenána v 2. Korintském (2K 2,1). Je pravděpodobné, že Pavel jel do Korintu z Efezu. Plavba by netrvala dlouho a tato trasa pro něj nebyla neznámá (Sk 18,18–21). Tu samou cestu podnikl Apollos před Pavlovým příjezdem do Efezu (Sk 18,27–28). V důsledku této návštěvy napsal Pavel nabádavý dopis, který byl do Korintu doručen Titem. Fragment tohoto dopisu nacházíme pravděpodobně v 2K 10–13. Pavel chtěl tolík vědět, jakou jeho dopis vyvolal odezvu, že šel do Troady a pak se přeplavil do Filip, aby se s Titem setkal. Když mu Titus přinesl dobré zprávy, pokračoval v cestě a na konci roku 56 po Kr. strávil tři měsíce v Korintu, odkud napsal svůj list do Říma (Ř 16,1).

PAVLOVY CESTY PO ASII A ŘECKU

1. Pavel opouští Antiochii a cestuje po Galacii a Frygii (Sk 18,23).
2. Apollos odchází z Efezu a putuje do Korintu (Sk 18,24–28).
3. Pavel krátce navštíví Korint (2K 2,1).
4. Po protestech efezských zlatníků proti Pavlovi a jeho učení, odchází Pavel z Efezu do Troady (Sk 20,1; 2K 2,12).

6. Pavel je znepokojen, že v Troadě nezastihl Tita, a proto se plaví do Makedonie (2K 2,13; Sk 20,1).
7. Pavel cestuje po Makedonii a jiných „krajinách“ (Sk 20,1–3), pravděpodobně se dostal až do Illyrie (Ř 15,19). Tehdy zřejmě přenocoval v Nikopoli (Tt 3,12).
8. Pavel stráví v Korintu tři měsíce (Sk 20,2–3).

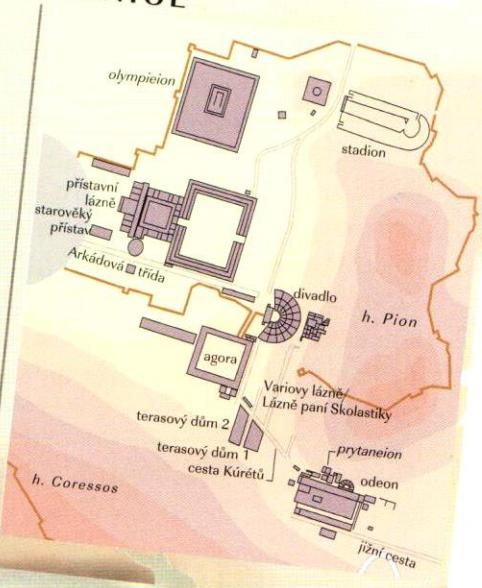
Pavel cestovatel

Pavel byl neúnavný cestovatel. Odhaduje se, že během svých misijních cest urazil více než 16 000 km. Od města k městu putoval pěšky po římských silnicích. Města pro Pavla nepředstavovala žádnou překážku, sám z města pocházel. Byl z židovské diaspory v Tarsu v Kilikii. Na svých misijních cestách postupoval zpravidla stejně (viz Skutky). Přišel do města a vystoupil v synagoze, když se setkal s odporem (a to nebylo vzácné), oslovil pohany. Města, která figurují ve Skutkách jako například Filipy, Efez, Korint a Antiochie byla kosmopolitní centra, plná života.

EFEZ

Efez byl hlavní město římské provincie Asie. Byl v něm slavný přístav a jeden z divů starověkého světa, chrám bohyň Artemidy či Diany. Od přístavu vedla k obrovskému divadlu ulice se sloupovím zvaná Arkádová cesta. Pavel se očividně cítil v Efezu jako doma, žil tam přinejmenším dva roky, promluval k lidem v auditoriích a vyrážel odtud na misijní cesty (1K 16,5–8). Místní zlatníci, kteří vyráběli stříbrné sošky bohyň Artemis, se obávali, že kvůli jeho působení přijdu o obchody, a povstali proti němu. Pavel se musel z Efezu vzdálit (Sk 19). Rozsáhlý archeologický výzkum v Efezu odhalil tržiště, několik chrámů, knihovnu z 2. století a nádhernou obytnou čtvrt.

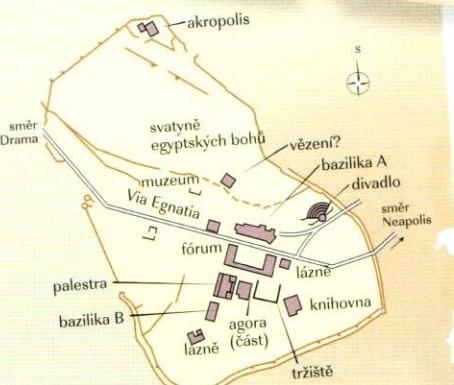
POHLEDNICE

POHLEDNICE

FILIPY

Filipy byly římskou kolonií. Bydleli zde převážně bývalí vojáci. Představovaly vlastně kousek Říma v srdci Makedonie. Místní nápisů byly psány latinsky a řada chrámů byla zasvěcena římským bohům. Kolonie ležela na hlavní cestě vedoucí Řeckem, zvané Via Egnatia. Ačkoli se Pavel ve Filipech setkal s odporem, místní křesťané jej a jeho práci vždy podporovali (Fp 4,10–20).

TESALONIKA

Tesalonika byla hlavním městem na Via Egnatia a první makedonské hlavní město. Bydlel v něm velký počet Židů i Samařanů. Pavlova první návštěva města způsobila takové pozdvížení, že musel v noci z města odejít (Sk 17,5–10). Později křesťany v Tesalonice dopisem povzbuzoval, ať neustávají ve svém díle.

KORINT

Pavel navštívil Korint poprvé roku 51–52 po Kr. Athény se sice mohly honosit největším věhlasem a intelektuálním vlivem, ovšem Korint byl nejbohatším městem v oblasti a centrem hospodářství. Díky svým dvěma přístavům, z nichž každý byl na jedné straně úžiny, byl centrem obchodu. Dováželo se do něj zboží dopravované z Itálie (přes Jadranské moře) a z Malé Asie (přes Egejské moře). Korint byl kosmopolitní město, známé svými volnými mravy. Pavel se ve své misi neomezil jen na 1. a 2. list Korintským, město přinejmenším třikrát navštívil a poslal do Korintu Timotea a Tita, aby se pokusili vyřešit místní problémy. Sboru v Korintu napsal přinejmenším čtyři dopisy.

POHLEDNICE

Pavlova cesta do Jeruzaléma

56 AŽ 57 PO KR.

Vléte a na podzim roku 56 po Kr. byl Pavel v Makedonii. Poté, co napsal dopis církvi v Korintu, tam pravděpodobně zůstal přes zimu. Když bylo opět možné vyplout na moře (přibližně v březnu), chtěl se plavit z Korintu přímo do Sýrie a na velikonoce dorazit do Jeruzaléma. Když však odhalil, že proti němu Židé chystají úklady (Sk 20,3), plány změnil a místo plavby po moři cestoval po pevnině do Troady. Jeho příjezd do Jeruzaléma se tak posunul až na letnice.

Pavlova misijní cesta do Sýrie
(duben až květen 57 po Kr.)

Předpokládaná trasa

Lukáš popisuje Pavlovu cestu zpět do Jeruzaléma poměrně detailně. Pokud to bylo možné, většina cest po moři se uskutečňovala po malých úsecích. Cestující se každou noc vydložovali a ubytovávali se v přístavu. Přesně tak to bylo i v případě Pavlovovy cesty. Pouze úsek z Filip do Troady a z Patary do Fénicie byl delší. Víme, že Pavel vyrazil na cestu po velikonocích a že chtěl do Jeruzaléma přijet na letnice. V roce 57 po Kr. připadaly velikonoce na 7. dubna a letnice na 28. května. Data v níže uvedené tabulce jsou jen přibližná, poněvadž však Lukáš ve svém popisu poměrně přesně udává dobu, kterou Pavel na jednotlivých místech strávil, lze sestavit pravděpodobnou trasu Pavlovovy cesty.

Místo	Lukášův popis	Pravděpodobné datum
Filipy	„My jsme po velikonocích vypluli z Filip“ (Sk 20,6).	ca 7.–15. duben
Plavba do Troady	„príjeli jsme k nim do Troady až za pět dní“ (Sk 20,6).	ca 15.–19. duben
V Troadě	„Tam jsme zůstali týden“ (Sk 20,6).	ca 19.–25. duben
Troada – Assos	„První den v týdnu ... chtěl na druhý den odcestovat“ (Sk 20,7).	ca 25.–29. duben
Assos – Mitylény	„Když se s námi v Assu sešel, vzali jsme ho na loď a dopluli do Mitylény“ (Sk 20,14).	
Chios	„na druhý den“ (Sk 20,15).	
Samos	„Další den“ (Sk 20,15).	
Samos – Milét	„příští den“ (Sk 20,15).	
Milét	„Z Milétu poslal Pavel vzkaz do Efezu a zavolal si starší církve“ (Sk 20,17–38).	ca 29. 4. – počátek května
Kós	„Přímou cestou jsme dojeli na Kós“ (Sk 21,1).	1. polovina května
Rhodos	„druhý den na Rhodos“ (Sk 21,1).	
Patara	„a odtud jsme pluli do Patary“ (Sk 21,1).	
Patara – Týr	„Tam jsme našli loď, která plula do Fénicie“ (Sk 21,2).	
V Týru	„Vyhledali jsme učedníky a zůstali jsme tam sedm dní“ (Sk 21,4).	
Týr – Ptolemais	„z Týru jsme dorazili do Ptolemaidy. Tam jsme pozdravili bratry a zůstali u nich jeden den“ (Sk 21,7).	2. polovina května, v Jeruzalémě na letnici 28. 5.
Ptolemais – Cesarea	„Druhý den jsme ... přišli do Cesareje“ (Sk 21,8).	
V Cesareji	„Když jsme tam byli několik dní“ (Sk 21,10).	
Cesarea – Jeruzalém	„Potom jsme se připravili na cestu a vydali se do Jeruzaléma“ (Sk 21,15).	

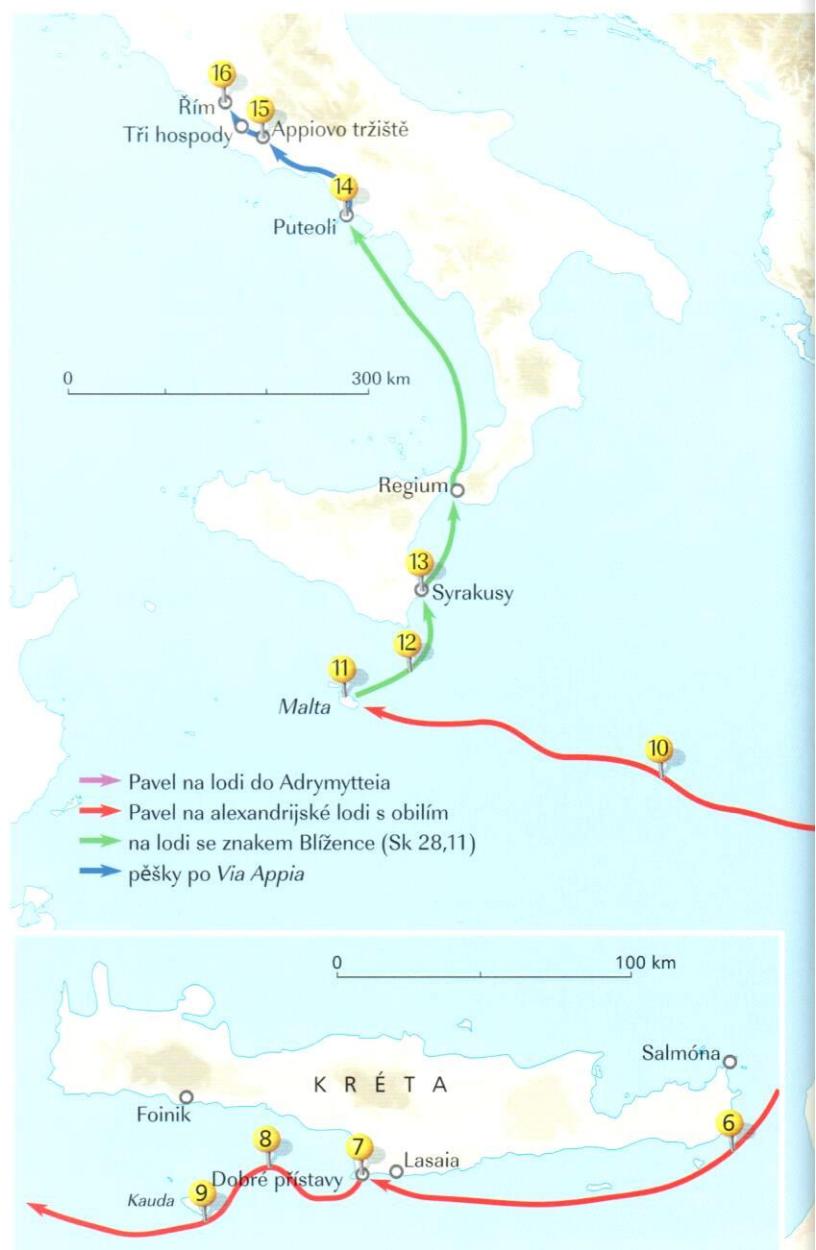

Pavlova poslední cesta

59 AŽ 60 PO KR.

Pavel přijel do Jeruzaléma v době, kdy neklid ve městě narůstal. Lidé byli nespokojení s úplatnou a neschopnou vládou a nacionalistické nálady vzrůstaly. To, že Pavel s sebou do města přivedl skupinu pohanských konvertitů, nepotěšilo ani místní židovské křesťany, ani Židy. V sedmý den svátků Židé z provincie Asie uviděli Pavla a pobouřili celý dav. Římané se obávali vzpoury, a proto Pavla zatkli a odvedli ho do „pevnosti“ (Sk 21,34), tzn. pevnosti Antonia. Další den předstoupil Pavel před sanhedrin a byl znova odveden do vězení. Když Pavlov synovec Římany varoval, že se Židé chystají Pavla zabít (Sk 23,16), poslali jej Římané do Cesareje. Pavel zde strávil ve vězení dva roky. Teprve pak byl po změně místodržícího jeho případ znova otevřen. Když se Pavel odvolal k císaři, nový místodržící Porcus Festus jej poslal spolu s jinými vězni do Říma.

Pavlova cesta do Říma je jednou z nejznámějších plaveb po moři. Katastrofální rozhodnutí vyplout na moře v zimě mělo za následek, že je posádka lodi dva týdny zmítána na moři a pak ztroskotá na ostrově Malta. Pavlova cesta do Říma se započala na počátku podzimu 59 po Kr. Do Říma přijel o šest měsíců později.

Plavební sezona

Lukáš líčí, že když loď s Pavlem byla v Dobrých přístavech, „již minul čas postu“ (Sk 27,9). Jedná se o den smíření, který roku 59 po Kr. připadal na 5. října. Mezi 14. zářím a 11. listopadem byla plavba po Středozemním moři nebezpečná. Ačkoliv Dobré přístavy nebyly ideálním kotvištěm, rozhodnutí plout dál do Foiniku bylo velmi riskantní.

CESTA DO ŘÍMA: ZIMA 59 AŽ JARO 60 PO KR.

1. Pavel, jeho strážci a jeho spolupracovníci odplouvají z Cesareje (Sk 27,2).
2. Zakotvují v Sidónu (Sk 27,3).
3. Plují v závětří za Kyprem (Sk 27,4).
4. V Myré přesednou na loď z Alexandrie vezoucí obilí, která pluje do Itálie (Sk 27,6).
5. Vítr u Knidu brání lodi přistát (Sk 27,7).
6. S obtížemi plují proti větru podél krétského pobřeží, až se u Salmóny dostanou do závětří (Sk 27,7).
7. Zakotvují v Dobrých přístavech. Je pozdní podzim a další plavba představuje riziko (Sk 27,8–9).
8. Plují směrem do Foiniku. Doufají, že tam přezimují (Sk 27,12). Silný severovýchodní vítr je však žene od Kréty (Sk 27,13–15).

9. Jižně od ostrůvku Kauda zabezpečí loď tím, že ji převážou (Sk 27,16–17).

10. Zbavují se nákladu a rozbouřené moře lodí zmítá (Sk 27,18–20).

11. Po dvou týdnech na moři loď u pobřeží Malty najede na mělčinu a ztroskotá. Pavel na Maltě stráví tři měsíce (Sk 27,21 – 28,10).

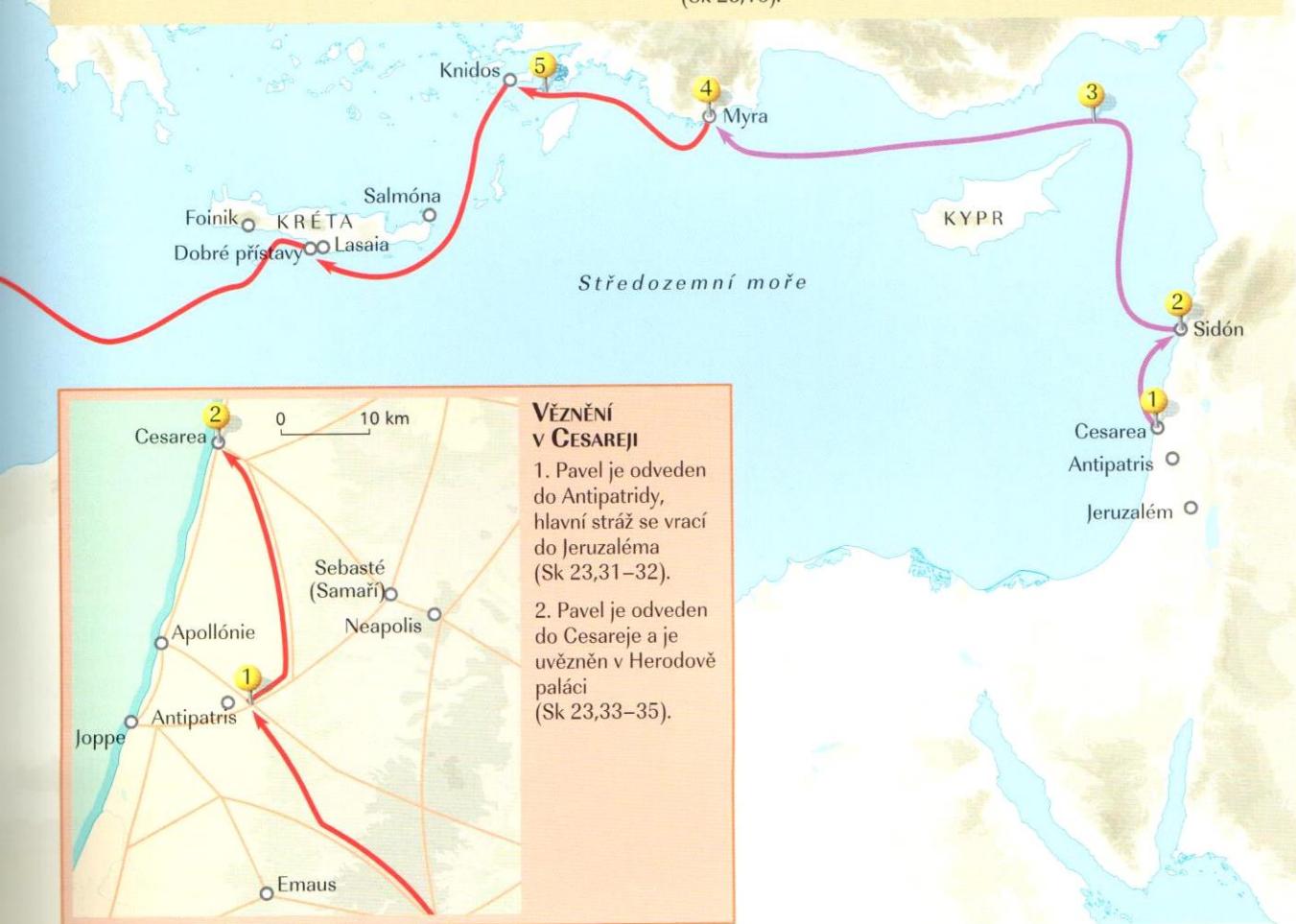
12. Nalodí se na alexandrijskou loď, která míří do Říma (Sk 28,11).

13. Tři dny stráví v Syrakusách (Sk 28,12).

14. Plují do Regia, pak do Puteol, kde Pavel týden bydlí u křesťanů (Sk 28,13–14).

15. Setkávají se s dalšími křesťany na Appiově tržišti a ve Třech hospodách na římské silnici *Via Appia* (Sk 28,15).

16. Když Pavel dorazí do Říma, je držen v domácím vězení (Sk 28,16).

Pavel v Římě

JARO 60 PO KR.

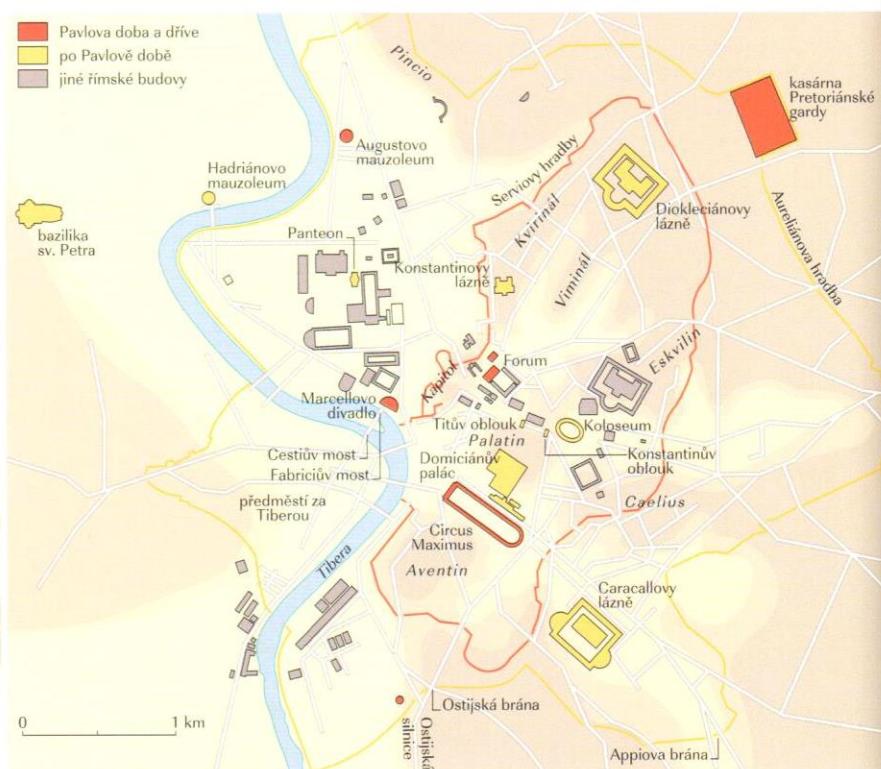
Rím určitě udělal na Pavla obrovský dojem. V hlavním městě Římské říše byl vůbec poprvé v životě. Rím byl dvakrát tak veliký jako jakékoli jiné město v říši.

Počet obyvatel římské metropole je předmětem dohadů, měla však minimálně 450 000 obyvatel a v dobách rozkvětu až 2 miliony obyvatel. Zřejmě největší město, které Pavel předtím navštívil, byla Antiochie, která měla asi 100 000 obyvatel.

Nešlo však jen o velikost města, nýbrž také o kulturu, bohatství a celkovou pokrokovost Říma. Budovy v Římě byly větší, bylo zde více památek a ulice byly širší než jinde v Římské říši. Na Žida z provincie, který byl navíc pod dohledem ozbrojené stráže, mělo říšské město jistě mocný účinek.

Na Pavla a jeho spolupracovníky ještě před Římem čekali zástupci římské církve. Setkali se s ním na Appiově tržišti, trhovém městě v Latiu, které bylo asi dva dny cesty od Říma, ve vzdálenosti 64 km směrem na jih. Další skupina se s ním setkala u Tří hospod, na křižovatce hlavní silnice *Via Appia* a silnice z Antia do Norby.

CESTA DO ŘÍMA

1. Loď přistane v Puteolech. Pavel zde stráví týden s bratry křesťany (Sk 28,13-14).
2. Pavel jede po silnici *Via Appia*.
3. Na Appiově tržišti se Pavel setká s křesťany z Říma (Sk 28,15).
4. U Tří hospod se Pavel setká s další skupinou křesťanů (Sk 28,15).
5. V Římě je držen v domácím vězení (Sk 28,16).

Pavlov poslední roky

Události	Lukášův popis	Pravděpodobné datum
Letnice		28. 5. 57 po Kr.
Pavel zatčen	„Když se těch sedm dní chýlilo ke konci“ (Sk 21,27).	Poč. června 57 po Kr.
Pavel před sanhedrinem	„Na druhý den...“ (Sk 22,30).	
Pavel odveden do Antipatridy	„Když nastal den...“ (Sk 23,12). „během noci ho dopravili do Antipatridy“ (Sk 23,31).	
Pavel odveden do Cesareje	„Na druhý den...“ (Sk 24,1).	
Pavel před Félixem	„Za pět dní...“ (Sk 24,1).	
Věznění v Cesareji	„Po dvou letech ... Félix zanechal Pavla ve vazbě, protože se chtěl zavděčit Židům“ (Sk 24,27).	červen 57 – červen 59 po Kr.
Pavel před Festem	Dva týdny poté, co Festus přišel do Judska (Sk 25,1,6).	červen 59 po Kr.
Pavel před Agrippou	Několik dní po prvním slyšení u Festa (Sk 25,13–14).	červenec 59 po Kr.
Pavel je poslán do Itálie	„bylo rozhodnuto, že pojedeme po moři do Itálie“ (Sk 27,1).	pol. srpna 59 po Kr.
Pavel přijíždí do Myry	Pozdější verze Skutků uvádí, že to trvalo dva týdny, což odpovídá jiným starověkým popisům této trasy.	poč. září 59 po Kr.
Pavel přijede do Dobrých přístavů	„Mnoho dní jsme jeli pomalu ... S obtížemi jsme se plavili podél pobřeží ... již minul čas postu“ (Sk 27,7–10).	na konci září 59 po Kr. příjezd po 5. 10. v Dobrých přístavech
Ztruskotání na Maltě	„hnání po Adriatickém moři již čtrnáctou noc“ (Sk 27,27).	konec října 59 po Kr.
Na Maltě	„Po třech měsících jsme vypluli“ (Sk 28,11).	list. 59 – leden 60 po Kr.
Pavel se plaví do Itálie	„vypluli na alexandrijské lodi, která přezimovala na ostrově“ (Sk 28,11).	poč. února 60 po Kr.
V Syrakusách	„Dopluli jsme do Syrakus a zůstali tam tři dny“ (Sk 28,12).	únor 60 po Kr.
Do Puteol	„...dorazili do Regia. Na druhý den začal vát jižní vítr, a tak jsme už za dva dny ukončili plavbu v Puteolech“ (Sk 28,13–14).	pol. února 60 po Kr.
V Puteolech	„Tam jsme se setkali s bratřími a ti nás prosili, abychom u nich zůstali sedm dní“ (Sk 28,14).	pol. až konec února 60 po Kr.
Pavel přijede do Říma	Přístav Puteoli je od Říma vzdálený 200 km, tedy asi týden cesty.	pol. až konec února 60 po Kr.
Konec Skutků	„Pavel zůstal celé dva roky v najatém bytě“ (Sk 28,30).	62 po Kr.
Pavel v Římě umírá	Obvykle se má za to, že Pavel zahynul za Neronova pronásledování křesťanů po 64 po Kr.	65 (?) po Kr.

Pavlov poslední dny

Závěr Skutků zanechává Pavla v samém centru Římské říše, v Římě. Pavel sem dorazil po 15 000 km a podle Lukáše zde žil další dva roky v domácím vězení.

Více nám o jeho pobytu v Římě není známé. Podle některých vyprávění cestoval do Španělska. Je možné, že se vydal do řecké Nikopole (Tt 3,12). Je však také možné, že již nikdy nebyl propuštěn a v domácím vězení musel setrvávat i nadále. Je velmi pravděpodobné, že v polovině 60. let po Kr., za pronásledování císaře Nerona, zemřel smrtí mučedníka, jako apoštol Petr a řada dalších křesťanů. Řím tak znamenal definitivní konec jeho cest.

První židovské povstání

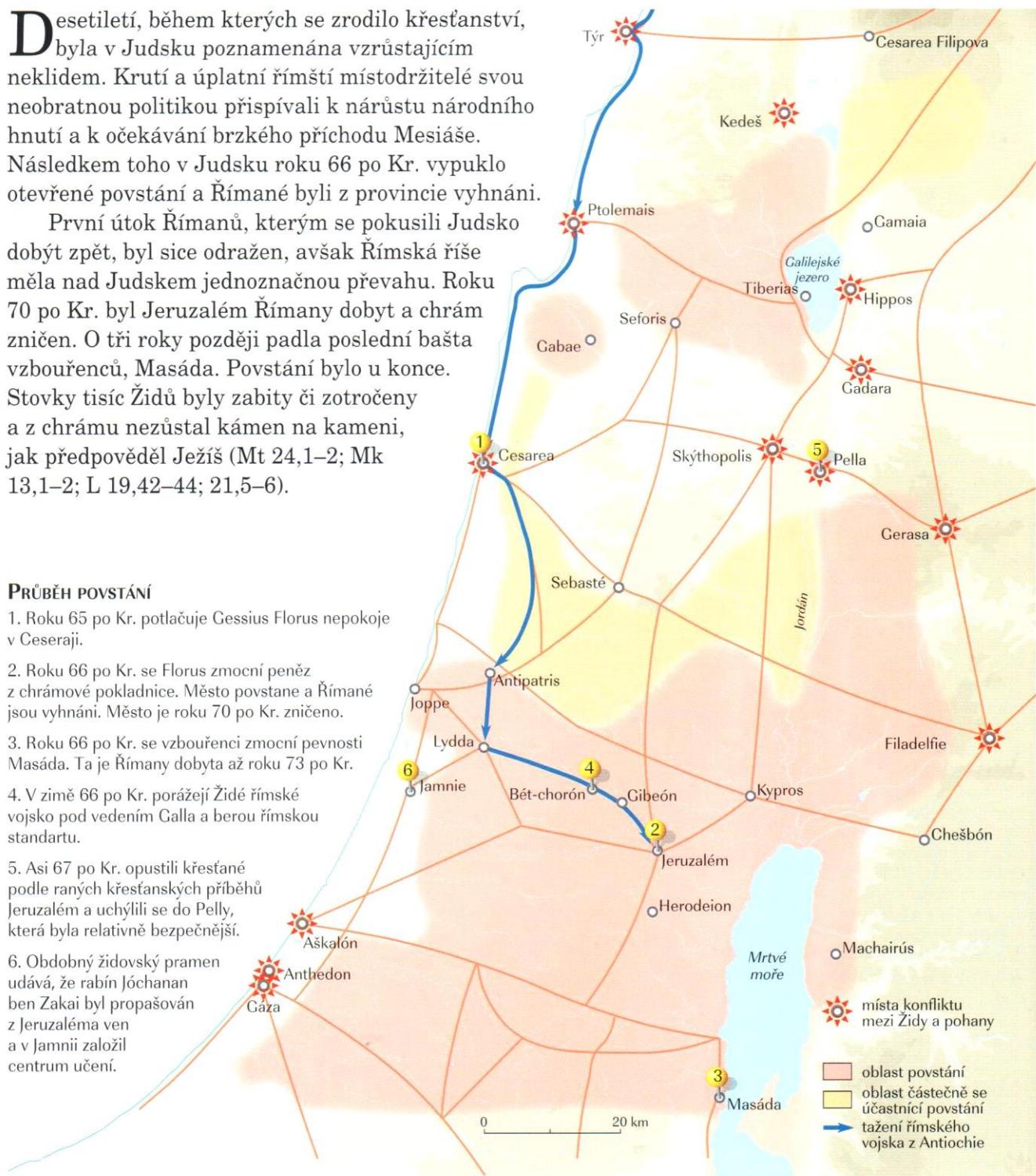
65 AŽ 70 PO KR.

Desetiletí, během kterých se zrodilo křesťanství, byla v Judsku poznamenána vzrušujícím neklidem. Krutí a úplatní římskí místodržitelé svou neobratnou politikou přispívali k nárůstu národního hnutí a k očekávání brzkého příchodu Mesiáše. Následkem toho v Judsku roku 66 po Kr. vypuklo otevřené povstání a Římané byli z provincie vyhnáni.

První útok Římanů, kterým se pokusili Judsko dobýt zpět, byl sice odražen, avšak Římská říše měla nad Judskem jednoznačnou převahu. Roku 70 po Kr. byl Jeruzalém Římany dobyt a chrám zničen. O tři roky později padla poslední bašta vzbouřenců, Masáda. Povstání bylo u konce. Stovky tisíc Židů byly zabity či zotročeny a z chrámu nezůstal kámen na kameni, jak předpověděl Ježíš (Mt 24,1–2; Mk 13,1–2; L 19,42–44; 21,5–6).

PRŮBĚH POVSTÁNÍ

1. Roku 65 po Kr. potlačuje Gessius Florus nepokoje v Ceseraji.
2. Roku 66 po Kr. se Florus zmocní peněz z chrámové pokladnice. Město povstane a Římané jsou vyhnáni. Město je roku 70 po Kr. zničeno.
3. Roku 66 po Kr. se vzbouřenci zmocní pevnosti Masáda. Ta je Římany dobyta až roku 73 po Kr.
4. V zimě 66 po Kr. porážejí Židé římské vojsko pod vedením Galla a berou římskou standartu.
5. Asi 67 po Kr. opustili křesťané podle raných křesťanských příběhů Jeruzalém a uchylili se do Pelly, která byla relativně bezpečnější.
6. Obdobný židovský pramen udává, že rabín Jóchanan ben Zakai byl propašován z Jeruzaléma ven a v Jamnii založil centrum učení.

Vypuknutí povstání

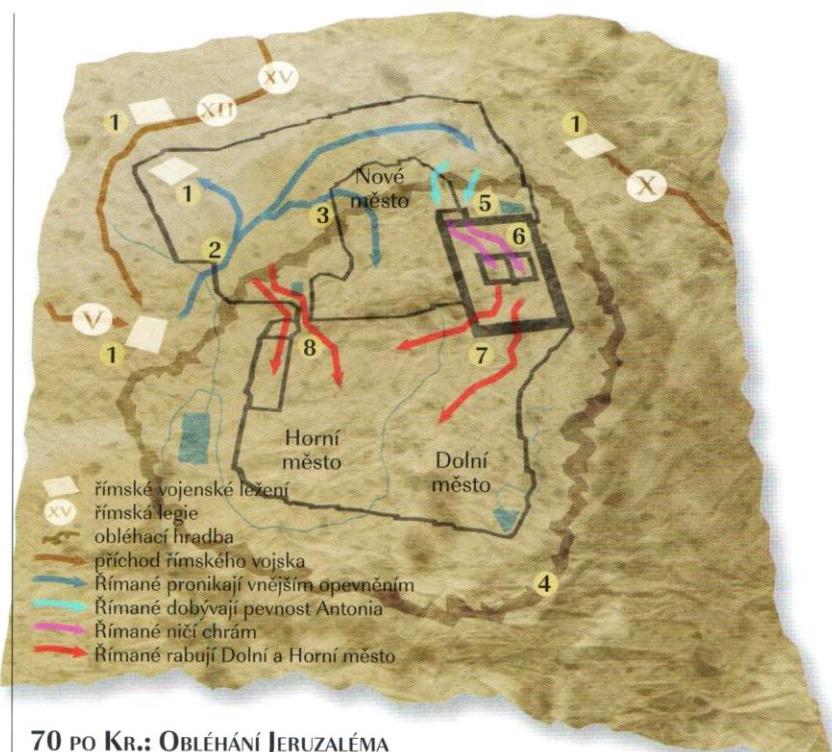
Atmosféra v Judsku roku 66 po Kr. byla dost napjatá. Když se na konci jara 66 po Kr. krutý a zkoumpaný římský prokurátor Florus Gessius zmocnil peněz z chrámové pokladnice, vypuklo povstání. Byla zrušena každodenní oběť za císaře. Velekněz Ananiáš, který udeřil Pavla (Sk 23,1–10), byl zabit. Římská posádka v Jeruzalémě byla povražděna. Boje mezi Židy a pohany se brzy rozšířily do měst v Judsku a do Sýrie.

Na podzim roku 66 po Kr. dorazilo z Antiochie do Judska římské vojsko vedené místodržícím Cestiem Gallem. Gallus nejprve Jeruzalém oblehl, pak se však nevysvětlitelně stáhl. Židé zaútočili na ustupující Římany u Bét-chorónu ze zálohy a získali jejich standartu. Tento úspěch vůdce povstání povzbudil a revoluce se rozšířila do celé Palestiny.

Euforie však trvala jen krátce. Na jaře roku 67 po Kr. císař Nero vyslal do Judska svého generála Vespasianu s vojskem o síle 60 000 mužů. To snadno dobylo Galileu a Samařsko. Na konci roku 67 po Kr. plánoval Vespasianus v Cesareji útok na Jeruzalém. Z Říma však přišla zpráva, že Nero byl zavražděn. Vespasianus byl povolán zpět do Říma, aby se postaral o udržení pořádku. Později se stal římským císařem a pověřil svého syna Titu, aby tažení proti Jeruzalému dokončil.

Zničení chrámu

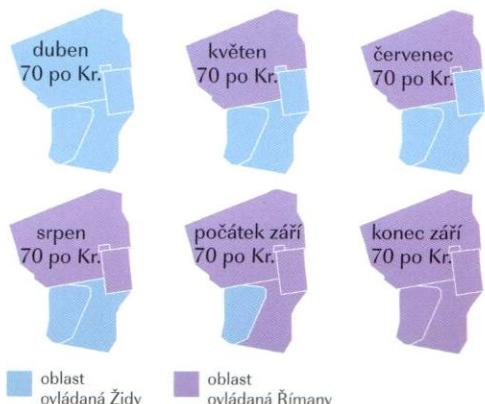
Roku 70 po Kr. oblehl Římané Jeruzalém. Podmínky ve městě byly otresné. Titus dovolil tisícům poutníků vstoupit do Jeruzaléma, aby tam oslavili velikonoce, odmítal je však nechat odejít. Smysluplná obrana města byla znemožněna nesmyslnými vnitřními půtkami mezi různými židovskými skupinami. Vzbouřenci se stejně intenzivně věnovali vyvražďování se navzájem jako boji proti Římanům. Židé, kteří nezemřeli hladem, byli ukřižováni, když se z města snažili uprchnout.

70 PO KR.: OBLÉHÁNÍ JERUZALÉMA

- Titus přitáhne a rozloží vojenské ležení.
- květen: Římané proniknou vnějším opevněním a obsadí první část města.
- květen–červen: Římané proniknou vnitřním opevněním a obsadí Nové město.
- Římané postaví kolem města hradbu, odříznou zásobování. Počátek hladomoru.
22. července: Římané dobudou pevnost Antonia. Obětování v chrámu, které navzdory obležení a hladu pokračovalo, již není možné.
10. srpna: Je dobyta Chrámová hora a zničen chrám.
- září: Římané dobudou a vypálí Dolní a Horní město. Jeruzalém je v troskách.

POSTUP DOBÝVÁNÍ JERUZALÉMA

Římané po pěti měsících Jeruzalém dobyli. Obyvatelé byli povražděni a chrám, nádherná budova Heroda Velikého, byl vypálen a srovnán se zemí. Jeho poklady byly ukradeny. Dodnes můžeme v Římě na Titově oblouku vidět reliéfy zobrazující římské vojáky, jak berou chrámové poklady.

Vymýcení posledních známk odporu trvalo další tři roky. Josephus Flavius uvádí, že poslední vzbouřenci, kteří se uchýlili do pevnosti Masáda, raději spáchali hromadnou sebevraždu, než aby přijali porážku.

Šíření křesťanství

40 AŽ 100 PO KR.

Poslední kniha Nového zákona, Zjevení, je dílem apokalyptické literatury.

Předkládá se v ní vize plná působivých obrazů a nezvyklých jazykových obratů. Zároveň to však je také dopis, nebo řada dopisů.

Kniha Zjevení udává, že ji napsal člověk jménem Jan na ostrově Patmos. Možná šlo o Ježíšova milovaného učedníka (J 13,23), nebo o jiného muže zvaného Jan Starší. Možná že evangelista Jan napsal Zjevení během svého vyhnanství na ostrově Patmos u Malé Asie. V té době se tam nacházela římská trestanecká kolonie.

Kniha začíná Ježíšovým poselstvím sedmi církvím v římské provincii Asie – do Efezu, Smyrny, Pergama, Thyatir, Sard, Filadelfie a Laodikeje. Tato místa zabírají oblast o poloměru 200 km. Církve zde musely čelit obvyklým nebezpečím: falešnému učení, učení nikolaitů (Zj 2,6.15), pronásledování (Zj 2,10.13), modlářství okolních národů (Zj 2,14.20–21) a pýše (Zj 3,1.15–17). V této oblasti bylo mnoho jiných sborů (Pavel například napsal dopis Koloským a autor 2. poloviny 1. století po Kr. jménem Ignatios psal sborům v Magnesii a Tralles). Těchto sedm sborů tak bylo hlavními sbory v oblasti, nebo to byly sbory, se kterými byl Jan spojován.

Řecký ostrov Patmos,
na kterém byl uvězněn Jan.

Rozšíření křesťanství

Je pozoruhodnou historickou skutečností, že se křesťanská církev, která začínala jako malá utajená skupinka scházející se v jedné místnosti v Jeruzalémě, stala hlavním náboženstvím Římské říše. Odhadnout,

do jaké míry byly jednotlivé oblasti „křesťanské“, je obtížné. Nicméně oblasti označené na této mapě zeleně představují místa, kde se v 1. století po Kr. nacházely křesťanské sbory.

